

*Peripețiile bravului soldat Švejk, o abordare pesimistă
a dreptului și a rațiunii. Perspectiva unui practician
în materia dreptului penal*

*The Good Soldier Švejk and his Fortunes, a Pessimistic Approach
to Law and Reason. The Perspective of a Criminal Law
Practitioner*

Alexandru-Cristian ADOCHITEI¹

Rezumat: Istoriile personale creează permanent o vagă senzație de încredere în viitor, cele mai complexe experiențe fiind, aparent, lăsate în urmă. Deși *sfârșitul istoriei* nu a avut loc, răul se prezintă, din ce în ce mai mult, drept o relatare accidentală, bazată pe erori personale sau pe lipsă de vigilență din partea celor de la care așteptăm liniște. Prezentul studiu, într-o abordare sinceră, își propune să lanseze unele întrebări cu privire la validitatea unei gândiri exagerat de optimistă cu o perspectivă concretă asupra temerilor care intervin în aplicarea lui *jus puniendi*. Folosirea oricărei forme de violență creează traumă, iar menținerea coerenței eului reprezintă o provocare importantă. Dincolo de o miză filozofică fără răspuns și rezolvare, poziționarea interioară față de o linie volatilă și permeabilă între bine și rău, cel puțin într-o manieră credibilă și lipsită de compromisuri dăunătoare, este obligatorie în menținerea ultimului sentiment rămas fragil în Cutia Pandorei: speranța. În acceptarea absurdului cotidian, considerăm că umorul și autopersiflarea sunt contraponeri obligatorii pentru asanarea sufletului. Poporul ceh, prin vocea lui Jaroslav Hašek, l-a oferit pe Josef Švejk și, în opinia noastră, avem ceva de învățat de la el.

Cuvinte-cheie: Josef Švejk, Jaroslav Hašek, comedie neagră, ironie, roman anti-război.

Abstract: Personal histories constantly foster a vague sense of optimism, as the most complex experiences are seemingly left behind. Although the end of history has not come to pass, evil presents itself, more often than not, as an accident produced by personal error or by a lack of vigilance on the part of those entrusted with our well-being. The present study, through a sincere approach, aims to question the validity of such an overly optimistic mindset, with a concrete perspective on the fears that arise in the application of *jus puniendi*. Using any form of violence creates trauma, and keeping the coherence of oneself is a difficult challenge. Beyond a philosophical dilemma without answer or resolution, taking an inner stance toward the volatile and permeable boundary between good and evil,

¹ Avocat în cadrul Baroului Iași (începând cu anul 2020). Doctorand al Facultății de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Adresă de e-mail: adochitei_cristian@yahoo.com.

at least with credibility and without harmful compromise, is essential in preserving the last fragile sentiment left in Pandora's box: hope. Accepting the absurdity in everyday life, humor and self-irony cleanse the soul. The Czech people, through the voice of Jaroslav Hašek, made Josef Švejk – and, in our opinion, we have a lot to learn from him.

Keywords: Josef Švejk, Jaroslav Hašek, black humour, irony, anti-war novel.

1. Prolegomene.

Ironia – leac al ipocriziei puterii discreționare

Păstrând în minte ideea conform căreia suntem suma cărților pe care le-am citit, prezentul studiu vine în întâmpinarea următoarei stări de fapt observabile empiric: în mintea oricărui practician al dreptului se naște, permanent, o anumită doză de pesimism cu privire la stările psihologice pe care le parcurge în abordarea unei anumite conduite.

Din experiența proprie, în special în materia dreptului penal, indiferent de rolul ales, ești confruntat zilnic cu luarea unor decizii cu urmări imprevizibile, implicând concepte filozofice dificil de împăcat.

Responsabilitatea, dorința de a-ți îndeplini sarcinile perfect sau cel puțin ireproșabil, precum și sentimentul propriei inadecvări intelectuale, creează o stare de frământare, în înțelesul abordat de Kierkegaard prin conceptul de angoasă.

În întâmpinarea acestui conflict, o rezolvare poate fi acceptarea propriei neputințe și abordarea liniară a provocărilor sau, reversul medaliei, o încercare permanentă de a te lupta cu autosuficiența.

Din punctul nostru de vedere, soluții conjuncturale pot fi găsite prin îmbrățișarea fenomenului de serendipitate în dezvoltarea culturală proprie. Altfel spus, lecturile dezorganizate creează premisa descoperirii unor răspunsuri pe care nu le cauți.

Romanele anti-război, cu conținut satiric și de comedie neagră, prin estetica conflictului interior dintre propriile așteptări și o lume în care timpul nu mai are răbdare cu oamenii, ajută juristul în decelarea propriului punct de vedere asupra rolului său în lume și, până la urmă, în înțelegerea mulțumitoare a sensului vieții.

Cu o altă ocazie², plecând de la diferențele de interpretare cu privire la impactul unei cauze CEDO asupra unei incriminări concrete, am arătat: „*Pe teritoriul rămas liber, se poate argumenta practic orice, în funcție de interese, percepții personale și repere intelectuale. Aprehensiunea rezultată dintr-o astfel de situație poate fi facil ilustrată prin «cheia» romanului Catch-22 [J. Heller, Catch-22, Traducere și note de S. Alexandrescu, Editura Polirom, Iași, 2014.]. Jocul de cuvinte din titlu (traductibil aproximativ prin «Clenciul-22») operează în jurul următorului paradox: personajul principal, Yossarian, aviator american în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, are de îndeplinit un număr de misiuni de zbor deosebit de periculoase în*

² A.-C. Adochiței, *Infracțiunea prevăzută de art. 23 alin. (4) din Legea cultelor. Incidența cauzei Tothpal și Szabo c. României*, material publicat în volumul "Text, context și subtext în drept. Conferința internațională a doctoranzilor în drept. Ediția a 15-a - Timișoara, 2023", Ed. Universul Juridic, București, 2023, p. 820.

teritoriul inamic. Din nefericire, cifra minimă crește mereu, iar protagonistul ajunge la disperare. Aproape de paroxism, Yossarian dorește să invoce nebunia pentru a scăpa din buclă, dar medicul trupei îi zădărnicește orice speranță: conform reflexelor birocratice, dacă un individ dorește să invoce nebunia pentru a scăpa de pericolul războiului, înseamnă că respectivul manifestă o grijă sănătoasă față de propriul bine. Pe cale de consecință, o astfel de persoană nu poate să fie nebună.”.

Din aceste rânduri poate fi ușor extrasă o idee de bază: dreptul, ca rațiune dezrobite de sentimente, conține în sine o doză de arbitrar ce face inutilă orice încercare de așezare în parametri intelighibili.

Harari, analizând motivul pentru care specia noastră a cucerit lumea, s-a oprit asupra capacității oamenilor de autoorganizare colectivă³.

Dreptul, privit în evoluția sa, de la set de reguli izvorâte din pragmatism, conceptualizat ca un drept natural, până la „*Fratele cel Mare*”, a sprijinit acest efort de gestionare a însumării capacităților individuale de înfrângere a naturii și a mediului înconjurător.

În esență, într-o societate modernă bazată tot mai mult pe satisfacerea unor nevoi care înainte nu existau, căutarea sensului a devenit o luptă tot mai paradoxală. Asemănător capitalismului, ideologie captivantă emoțional, căutarea stării de împlinire lăuntrică, văzută fie ca o beatitudine de tip *perpetuum mobile*, fie ca o resemnare în fața propriei insuficiențe, a devenit un scop în sine. Din punctul nostru de vedere, astfel se explică tendința politică de forțare a dezvoltării prin drept și a impunerii unei ipocrizii magistral descrise de Titu Maiorescu ca: „*teoria formelor fără fond*”.

Ideea este seducătoare. Nicolae Steinhardt⁴ lauda creștinismul ca fiind o formă estetică deosebită, prin paradoxul rațional pe care îl propune: exact ca tâlharul iertat de pe cruce, mântuirea poate veni printr-un singur efort contrar stereotipului comportamental. Astfel, religia creștină se evidențiază ca o alternativă față de celelalte religii cu o audiență largă, religii care promovează răspunderea personală pentru trecut la un nivel superior.

Privind dintr-o altă perspectivă, practica dreptului penal, chiar și în abordarea umanistă și iluministă tehnică a ramurii științifice, se bazează pe un maniheism pur tot mai criticabil la nivel rațional.

Forțând ideea, dacă lumea înconjurătoare este construită în jurul ideilor fundamentale de bine versus rău, adevăr versus minciună, lumină versus întuneric, ordine versus haos, observarea lumii din perspectiva celui care încearcă să participe la realizarea justiției umane imperfecte creează un conflict interior deosebit. Practic, justiția penală încearcă, pe frontul cel mai expus, să ofere ordine față de o imagine dezrobite de ipocrizie⁵.

³ Y. N. Harari, *Scurtă istorie a omenirii*, trad. de A. Șerban, Ed. Polirom, Iași, 2017, p. 33.

⁴ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, repere biobibliografice și indice de V. Bulat, note de V. Bulat și V. Ciomos, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 288-289.

⁵ Ideea merită dezvoltată și din perspectiva oferită în H. Arendt, *Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil*, Penguin Books, 2022, *passim*.

Revenind la o perspectivă menționată, Nicolae Steinhardt, încercând să ofere un răspuns întrebării împăcării rolului judecătorului cu etica creștină, creează următorul silogism: Dumnezeu nu ne permite să iertăm greșităilor altora, ci doar celor care ne greșesc nouă personal. Pe cale de consecință, realizarea unei justiții pământești nu este contrară moralei creștine bazate, după cum am arătat mai sus, pe actul suprem și irațional al iertării necondiționate⁶.

Altfel spus, lucrarea de față, dincolo de analiza în context și de crearea unor corelații între diferite opere literare, încearcă să ofere o perspectivă personală asupra unei întrebări fundamentale și o soluție pentru îmbrățișarea mulțumitoare a sumei de contradicții care caracterizează dreptul penal, practica acestuia și, până la urmă, fără a pretinde atingerea unui deziderat atât de înalt, acceptarea absurdului și a haosului care caracterizează ființa umană care încearcă să vadă lumea așa cum este, nu cum și-ar dori să fie.

Empiric, o trăsătură surprinzătoare care, din punctul nostru de vedere, duce oamenii dincolo de instinctele specifice lumii animalelor, este capacitatea acestora de a trata cu umor situații dramatice din punct de vedere al urmărilor imediate.

Oamenii au capacitatea incredibilă de a crea povești despre realitatea înconjurătoare și de a folosi ideea ca armă pentru a cuceri lumea. Nu întâmplător, Șeherezada utilizează puterea magică a narațiunii pentru a-și salva viața⁷.

Într-o astfel de dihotomie fundamentală între bine și rău, intervine o formă estetică aparent irațională: comedia neagră și capacitatea omului de a gestiona realitatea până în punctul în care, probabil, o modifică.

Râsul și autoironia cu înțelegere a propriei neputințe sunt posibile soluții pentru cel care încearcă să aducă ordine în haos și să privească răul tradițional pe care îl presupune dreptul penal fără a se lăsa afectat. Râsul sau satira reprezintă arta asanării propriei minți și a propriului suflet față de propria neputință.

2. Prezentarea generală a romanului.

Poate fi justiția penală altfel decât opresoare?!

Plecând de la observațiile de mai sus, absolut necesare, din punctul nostru de vedere, pentru a înțelege digresiunile pe care le necesită o asemenea teză foarte controversabilă, revenim către raționamente mai concrete și subliniem faptul că Jaroslav Hašek a propus lumii o lucrare demnă de a fi supusă mai multor chei de înțelegere⁸.

⁶ N. Steinhardt, *op. cit.*, p. 133-134.

⁷ Într-un mod cinic, ideea este exprimată de traducătorul din arabă în italiană al operei *O mie și una de nopți*, în filmul *Munich* (2005). Wael Zwaiter a fost vizat de Israel în contextul represaliilor desfășurate împotriva organizației Septembrie Negru pentru atacul terorist din 1972.

⁸ Pentru documentare, am avut acces atât la versiunea în limba română: J. Hašek, *Peripețiile bravului soldat Švejk*, traducere din limba cehă și note de J. Grosu, Ediția a 2-a, Ed. Art, București, 2016, cât și la versiunea „clasică” în limba engleză: J. Hašek, *The Good Soldier Švejk and his fortunes in the world war*, traducere din limba cehă de C. Parott, Penguin Books, 2005. Pentru amatorii acestui gen de lectură, recomandăm și operele lui Hrabal sau

Farsă, satiră socială, manifest politic, povestire în ramă cu substraturi nenumărate, *Peripețiile bravului soldat Švejk* aduce cititorul în fața unei întrebări cheie: cât de serios trebuie să-ți tratezi propria soartă?

În același timp, nu aflăm soarta lui Švejk până la finalul evenimentelor, romanul rămânând neterminat din cauza morții autorului. Într-o variantă a pronosticului pe care o preferăm, putem să bănuim faptul că personajul principal va supraviețui și va continua să fie același, atât față de el însuși, cât și ca simbol al contestării unei ordini injuste.

Elocventă este soarta lui Švejk prin comparație cu cea a cârciumarului Palivec: primul reușește cumva să depășească filtrele cu care se confruntă, în timp ce al doilea, abordând rațional provocările dreptului, chiar și în forma lui coruptă și imprezibilă aplicabilă în respectivul context, cunoaște închisoarea pragheză Pankrác.

Firul narativ este foarte simplu. Švejk află de aparentul *cassus belli* al Primului Război Mondial, pălăvragește despre asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand la cârciuma sa preferată și este arestat de agentul siguranței Bretschneider. Scapă din ghearele poliției, dar este chemat la oaste, unde se prezintă ca suferind de reumatism. Tratat drept simulant, ajunge la închisoarea garnizoanei și acolo este remarcat de preotul militar Otto Katz. Prin pioșenie, acesta din urmă îl pierde pe Švejk, acum ordonanța sa, la cărți, în favoarea locotentului Lukáš (personaj tratat cu simpatie de către autor).

Švejk, cu binecunoscuta sa bună-credință, îi face o bucurie locotenentului, procurându-i, prin furt, un cățel (aparenta meserie a soldatului era aceea de negustor de câini). Din nefericire, păgubitul este un colonel care îl pedepsește pe inocentul Lukáš prin trimiterea pe linia frontului.

Până a ajunge efectiv pe front, Švejk trece prin nenumărate peripeții excepționale prin comicul lor de situație și limbaj, dar mai puțin relevante sub aspect epic.

Romanul, o frescă a vieții cazonă, conține nenumărate aspecte relevante juridic într-un înțeles pragmatic, a căror semnificație poate să fie adâncită de practicianul zilelor noastre pentru care contează portretul autorității judiciare sau executive

Ilustrativ, putem extrapola concluzii din povestirile în ramă pe care le realizează Hašek din două perspective.

Astfel, putem aborda o anecdotă despre sistemul judiciar ca atare, pentru a sublinia realitatea palpabilă a faptului că nu poți avea un sistem juridic solid într-o societate decrepită din aproape toate punctele de vedere (o observație ce merită analizată și de către susținătorii sau detractorii sistemului judiciar autohton):

„Tot conversând așa prietenește ajunseseră cu toții la *hauptwache* (sediu central de poliție/garnizoană s.n.), unde maiorul Wolf și căpitanul continuă discuția în legătură cu soarta lui Švejk, în timp ce acesta ședea tăcut și umil pe banca din fundul odăii.

Weil, în special J. Weil, *Mendelssohn is on the Roof*, traducere din limba cehă de M. Winn, cu o prefață de P. Roth, Daunt Books, London, 2011.

În cele din urmă, maiorul Wolf înclină totuși spre părerea căpitanului, acceptând ideea că individul trebuia spânzurat după o procedură mai îndelungată, căreia atât de frumos i se spune cale legală.

Dacă l-ar fi întrebat pe Švejk ce crede despre întreaga poveste, el le-ar fi răspuns:

-Să vă spun drept, domnule maior, mie îmi pare rău, pentru că dumneavoastră sunteți mai mare în grad decât domnul căpitan, dar domnul căpitan are dreptate. Să știți de la mine că graba strică treaba. Odată, la un tribunal din Praga, a înnebunit un judecător. Multă vreme nu s-a observat la el nici un semn de țicneală, dar într-o bună zi, a izbucnit în timp ce judeca un caz de insultă. Unu' Znamenaček îl întâlnise pe părintele Hotik, care-i cârpise feciorul la ora de religie, și s-a apucat să-i strige în plină stradă: «Boule, bestie neagră, tembel habotnic, porc de câine, capră parohială, defăimător al învățăturii lui Hristos, ipocrit și șarlatan în sutană!» Judecătorul nebun era un om tare credincios. Avea trei surori și toate trei erau bucătărese la preoți; la toți copiii lor el le fusese naș; așa se face că povestea asta l-a scos din fire, și-a pierdut deodată mințile și a început să zbiere la inculpat: «În numele maiestății-sale împăratul și regele, se condamnă la moarte prin ștreang. (Fără drept de apel.) Domnul Horáček, a strigat către paznic, luați-l de aici pe omul ăsta și spânzurați-l, știți unde, acolo unde se bat covoarele; după aceea veniți înapoi să vă cinstesc cu o bere!» Se înțelege că domnul Znamenaček și paznicii au încremenit pe loc, dar judecătorul a bătut cu piciorul în podea și a tunat: «Mă ascultați sau nu?» Paznicul era așa de înspăimântat, că începuse să-l tragă pe domnul Znamenaček afară și, dacă n-ar fi fost avocatul care să se amestece și să cheme salvarea, nu știu, zău, ce s-ar fi întâmplat cu domnul Znamenaček. În timp ce-l băgau în trăsura salvării, domnul judecător tot mai striga: «Dacă nu găsiți funie cumva, spânzurați-l cu un cearșaf și-l decontăm în situația semestrială ... » [...]»⁹

Pe de altă parte, oamenii sunt surprinzători:

„După război o să fie aici o recoltă grozavă, continuă Švejk după o clipă de tăcere. Țștia n-au să trebuiască să cumpere faină de oase; e foarte avantajos pentru țărani când le putrezește un regiment întreg pe pământurile lor; e un îngrășământ bun. Mie numai de un singur lucru mi-e teamă: ca nu cumva țărani de pe aici să se lase duși de nas și să vândă oasele la fabrica de zahăr. La cazarma din Karlin era un oberlaintnant, Holub, care era așa de învățat, că toți de la companie îl credeau tâmpit, fiindcă dumnealui, din pricina învățăturii, nu știa să injure soldații și toate le rezolva numai din punct de vedere științific. Într-o zi, ostașii i-au raportat că pâinea distribuită nu se putea mânca. Alt ofițer s-ar fi mâniat de o asemenea obrăznicie, dar el nu; a rămas foarte liniștit, n-a făcut pe nici unul porc sau scroafă, nici măcar o labă peste bot n-a ars nimănui! Și-a adunat numai băieții și le-a spus cu vocea lui blajină: «Mai întâi de toate, ostași, trebuie să vă dați seama de faptul că aici în cazarmă nu vă treziți într-un delikatessen handlung, unde să puteți alege marinată de țipar, sardele în ulei sau sandviciuri. Orice ostaș trebuie să fie destul de deștept ca să înghită fără să crâcnească tot ce i se dă și să simtă în el atâta disciplină cât să nu-l facă să se revolte

⁹ J. Hašek, *Peripețiile bravului soldat Švejk*, traducere din limba cehă și note de J. Grosu, Ediția a 2-a, Ed. Art, București, 2016 p. 622-623.

împotriva calității produselor căpătate pentru mâncare. Închipuiți-vă, ostași, că ar veni un război. Pământului în care, după bătălie, veți fi îngropați îi e absolut indiferent cu ce fel de pâine cazonă v-ați îndopat înainte de moarte. Tătucul-pământ vă înghite și vă mistuie cu bocanci cu tot. În lumea asta nimic nu se pierde; din voi, ostași, vor crește alte grâne din care se va face pâine pentru alți ostași, care, poate la fel ca și voi, nu vor fi mulțumiți, se vor duce să se plângă și vor da de unul care să-i bage la închisoare până în vecii vecilor, fiindcă are dreptul s-o facă. Acum, ostași, că v-am lămurit totul așa de frumos, nădăjduiesc că nu va mai fi nevoie să vă reamintesc din nou, iar cel care în viitor va mai avea de gând să se plângă va sta și va chibzui mai întâi foarte bine.» «Cel puțin dacă ne-ar înjura», își spuneau soldații între ei și toți eram grozav de mânioși de vorbele delicate ale domnului oberlaintnant. Așa s-a făcut că într-o zi, băieții din companie m-au ales pe mine că să-i spun că toți îl iubesc, dar că asta nu-i armată, dacă nu înjură. M-am dus atunci la el acasă și l-am rugat să lase deoparte orice sfială, că armata trebuie să fie armată și că ostașii sunt învățați să li se reamintească mereu că sunt porci și câini, pentru că altfel își pierd respectul față de superior. La început, dumnealui s-a apărat, mi-a spus ceva despre inteligență, despre principiul că în ziua de azi nu-i îngăduit să ții ostașii la respect cu nuiua, dar până la urmă s-a dat pe brazdă; mi-a cârpit o labă și m-a dat pe ușă afară, așa, ca să-i crească autoritatea. Când am comunicat băieților rezultatul tratativelor mele, s-au bucurat grozav cu toții, dar dumnealui le-a stricat bucuria chiar a doua zi. De față cu toți, a venit după mine și mi-a spus: «Švejk, am exagerat ieri, ține un galben și bea-l în sănătatea mea. Trebuie să știi cum să te porți cu ostașii.» [...]»¹⁰

Nu credem că cineva ar putea crede că trăncăneala lui Švejk este lipsită de tâlc.

Privite frust, anecdotele au același mecanism de producere a râsului: diferența dintre așteptări și realitate în conturarea atitudinii celui care deține autoritatea: judiciară, în prima, sau executivă, în cea de-a doua.

Acel „nu știu, zău, ce s-ar fi întâmplat cu domnul Znamenaček” arată perspectiva îngrijorătoare în reflexul birocratic, implicând posibilitatea ca paznicul să asculte orbește ordinul judecătorului, prin obișnuința supunerii sau pornind dintr-o frică a răzvrătirii. Povestioara mai are un alt mare merit, tranșând și rolul avocatului, așa cum îl privesc și eu: zăgaz al abuzurilor, nu apărător fără discernământ. În speță, intervenția lui a fost de natură umană, firească, nu profesională, dar putem să bănuim simpatia autorului față de toți cei care, fără interes personal, se opun unui malaxor.

Cea de-a doua conține o învățătură la fel de profundă, respectiv caracterul rudimentar al agresivității în aplicarea autorității. Soldații nu înțeleg altceva, privind umanitatea drept viclenie, o capcană nelimitată. Indiscutabil, în orice sistem care se menține suficient de mult, se naște această tendință de rupere față de realitatea inițială: orice sistem de autoritate (și funcționarii aferenți) există deoarece răspunde unei nevoi din partea colectivității. Pe cale de consecință, exercițiul puterii, deși nu trebuie să fie absolut utilitarist, își va pierde legitimitatea atunci când se îndepărtează de supuși și se transformă într-un scop în sine.

¹⁰ *Ibidem*, p. 608-609.

3. Concluzii: dreptul și literatura nu vizează altceva decât marele subiect al omenirii - inima

Fără a anula cele arătate anterior, cu inexactitatea inerentă unui subiect atât de subiectiv, nu credem că este întâmplător faptul că romanul anti-război este cel care oferă o astfel de cheie absurdului violenței, fizică și, în esență, de orice altă natură.

Dacă dreptul penal, prin natura sa punitivă, reprezintă o formă de violență organizată, războiul ar fi dreptul penal dus la extrem, respectiv pedepsirea semenilor sub o armură de justiție și corectitudine, propriul adevăr împins la fanatism.

Delictul convențional¹¹, în înțelesul operei criminologului Garofalo, se îndreaptă spre această dimensiune simplă a relațiilor inter-umane: interdicția violenței dezorganizate, care se transformă prin organizare într-o formă acceptabilă, în viziunea pragmatică a asigurării ordinii sociale prin depersonalizarea răzbunării.

În Japonia feudală (anterior Restaurăției Meiji, dar în special epoca Sengoku și epoca shogunatului Tokugawa), o soluție filozofică a fost crearea unei caste a războinicilor care depășea cadrul necesității permanente a războiului și se deplasa spre sarcini birocratice specifice unei vieți juridice moderne¹². Deci, singurul capabil să controleze violența primea sarcina de a o înlătura, prin reguli și drept.

Un conflict de aceeași natură se naște și în sufletul samuraiului perfect, acceptându-l în această categorie pe Miyamoto Musashi¹³, o varietate pe aceeași temă în lupta dintre bine și rău.

Privind violența ca principalul rău al omenirii, deci cea mai naturală și evidentă realitate, Musashi, amestecând propriile învățături cu filozofiile esențiale și simplificate ale shintoismului și budismului, propune perfecționarea sinelui și abordarea unei atitudini de acceptare a absurdului realității, viziune calificabilă, din punctul nostru de vedere, drept pesimism.

Eroii creați de literatura de calitate răspund, prin experiența propriului creator, unor întrebări ale căror răspunsuri le căutăm cu toții. Încercând să ne dăm seama de propriul loc în lume, spre acceptarea propriului inefabil și, mai pragmatic, pentru validarea necesității propriei existențe, încercăm să fim eroi.

Regulile dreptului în general, prin propria găselniță intelectuală a credinței comune în funcționarea unui anumit sistem, implică judecăți de valoare repetate, catalogări și suferința inerentă cauzată de războiul oamenilor împotriva celorlalți oameni și de propriul scepticism cu privire la justificările noastre.

Romanul anti-război, în special, dar și cel despre violență și necesitatea acesteia, în general, duce în derizoriu propria concepție despre sensul rațional al luptei individuale, inducând un pesimism necesar pentru a accepta realitatea neîntreruperii unei confruntări eterne între bine și rău.

¹¹ V. Cioclei, *Manual de criminologie*, ediția a 6-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 89-92.

¹² R. Calvet, *Istoria samurailor*, trad. de V. Protopopescu, Ed. Herald, București, 2015.

¹³ E. Yoshikawa, *Musashi. Roata norocului*, Vol. I, trad. și note de A. Hondru, Ed. Polirom, Iași, 2013; *Idem, Musashi. Poarta spre glorie*, Vol. II, trad. și note de A. Hondru, Ed. Polirom, Iași, 2013.

Dreptul penal, ca arma superioară a societății împotriva a ceea ce este catalogat drept rău, cu armata de mici soldați angajați intelectual într-un conflict de asemenea anvergură, tratat într-o manieră comică cinică, se arată în adevărata metaforă juridică supremă: dreptul este un rău necesar față de un rău mai mare, neinteligibil, gregar și primitiv. Aplicându-l cu pesimism, îl capacităm și îi dăm sens, prin principalul paradox al omenirii: prin minciună, se creează adevărul.

În *O mie nouă sute optzeci și patru*¹⁴, O'Brien duce acest raționament mai departe, neacceptând următorul fapt: binele pleacă din acceptarea răului și înfruntarea irațională a propriilor tendințe. Nu putem fi buni fără a fi răi, iar lumina va învinge, dacă acceptăm că, la început, a existat doar întunericul¹⁵.

Referințe:

- Adochiței A.-C., *Infracțiunea prevăzută de art. 23 alin. (4) din Legea cultelor. Incidența cauzei Tothpal și Szabo c. României*, material publicat în volumul „Text, context și subtext în drept. Conferința internațională a doctoranzilor în drept. Ediția a 15-a - Timișoara, 2023”, Ed. Universul Juridic, București, 2023.
- Arendt H., *Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil*, Penguin Books, 2022.
- Calvet R., *Istoria samurailor*, trad. de V. Protopopescu, Ed. Herald, București, 2015.
- Cioclei V., *Manual de criminologie*, ediția a 6-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016.
- Harari Y.N., *Scurtă istorie a omenirii*, trad. de A. Șerban, Ed. Polirom, Iași, 2017.
- Hašek J., *Peripețiile bravului soldat Švejk*, traducere din limba cehă și note de J. Grosu, Ediția a 2-a, Ed. Art, București, 2016.
- Hašek J., *The Good Soldier Švejk and his fortunes in the world war*, traducere din limba cehă de C. Parott, Penguin Books, 2005.
- Heller J., *Catch-22*, Traducere și note de S. Alexandrescu, Editura Polirom, Iași, 2014.
- Orwell G., *O mie nouă sute optzeci și patru*, trad. din limba engleză de D. Crăciun. Ed. Polirom, Iași, 2019.
- Steinhardt N., *Jurnalul fericirii*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, repere biobibliografice și indice de V. Bulat, note de V. Bulat și V. Ciomos, Ed. Polirom, Iași, 2008.
- Weil J., *Mendelssohn is on the Roof*, traducere din limba cehă de M. Winn, cu o prefață de P. Roth, Daunt Books, London, 2011.
- Yoshikawa E., *Musashi. Roata norocului*, Vol. I, trad. și note de A. Hondru, Ed. Polirom, Iași, 2013.
- Yoshikawa E., *Musashi. Poarta spre glorie*, Vol. II, trad. și note de A. Hondru, Ed. Polirom, Iași, 2013.

¹⁴ G. Orwell, *O mie nouă sute optzeci și patru*, trad., din limba engleză de D. Crăciun. Ed. Polirom, Iași, 2019.

¹⁵ Ideea este atinsă interesant în primul sezon din serialul *True Detective* produs de HBO (organizarea serialului este sub formă de antologie). Autorul scenariului, Nic Pizzolato, încearcă să creeze o dihotomie între pesimism și optimism, ajungând în punctul în care observăm întruchiparea cinismului, detectivul Rust Cohle, ca acționând contrar propriilor credințe în mitul lui Sisif, acceptând lupta eternă dintre bine și rău și iraționalul pe care o presupune lipsa de coeziune a ființei umane. Personajul este, din nefericire, un adevărat supererou, dar, privit dincolo de niște încercări de cosmetizare a lipsei de credibilitate a unei astfel de sume de calități mascate sub niște defecte fără consecințe, ridică o serie de probleme filozofice foarte interesante pentru o persoană care participă la înfăptuirea dreptului penal, astfel cum l-am portretizat anterior, ca actor al justificării violenței organizate ca alternativă pozitivă la starea primitivă de violență dezorganizată.

